

Maktkamp försvårar ersättningsetableringar

Det pågår en maktkamp mellan regeringen och landstingen. Regeringen vill ha friare etablering inom hälso- och sjukvården men landstingen vill bestämma fullt ut över vårdutbud och pengar. Privatpraktiserande sjukgymnaster som arbetar på nationella taxan, som Lotta Ring i Mjölby, hamnar i kläm. Det gör även patienterna.

LOTTA RING ÄR privatpraktiserande sjukgymnast i Mjölby i Östergötland. Hon har en så kallad lagetablering (etablering enligt LOS) sedan 1993, men arbetar sedan 2001 på ett vårdavtal med landstinget. Vårdavtalet har just blivit förlängt och löper ut den sista december 2010.

När hon skrev på vårdavtalet var hon noga med att få med en klausul som ger henne rätt att återgå till att arbeta på sin lagetablering när vårdavtalet tar slut. Samma klausul har de flesta sjukgymnaster inskriven i sina vårdavtal, som en sorts fallskärm eller nödutgång om man så vill. Men klausulen betraktas nu som ogiltig, enligt landstinget i Östergötland.

– Jag blev uppringd av en tjänsteman som hävdade att jag inte längre har någon etablering eftersom jag arbetar på ett vårdavtal.

För Lotta Ring kom beskedet om att hennes etablering inte längre gäller som en chock. Hon arbetar med psykosomatisk inriktning och får sina patienter från både primärvårdsläkare och företagshälsovården. Landstinget i Östergötland har inte själva satsat på psykosomatisk sjukgymnastik i någon större omfattning, utan hänvisar alla patienter med behov av individuell behandling till Lotta Ring,

som även jobbar med grupper.

– Det känns som laglöst land. Först blir man inbjuden att teckna samverkansavtal, sedan körs man ut i kylan och så låser de dörren inifrån. Jag hade aldrig tecknat ett vårdavtal om jag hade vetat att jag riskerade att bli av med min etablering, säger hon.

Elva andra sjukgymnastkolleger i Östergötland har fått samma besked från landstinget, liksom 16 privatpraktiserande läkare med liknande klausuler i sina avtal.

– Jag vet att jag behövs och jag tror på mitt sätt att jobba. Landstinget vill ju ha våra tjänster, så varför detta utspel, undrar Lotta Ring, som vänt sig till LSR för att få råd och hjälp.

SVEN-ERIK SKOOGH, utredare på LSR, är sedan länge engagerad i etableringsfrågorna. Han sitter även med i expertgruppen i den utredning som ska lämna förslag på ett ”nytt system som reglerar förutsättningarna för privata vårdgivares rätt att med offentlig ersättning etablera sig i landstingens öppenvård”, som det står i regeringens direktiv. Med andra ord: Hur en fri etableringsrätt kan införas i primärvården och hur det ska bli med de befintliga etableringsrätterna. Den utredningen ska ge sitt slutbetänkande i oktober i år. Sven-Erik Skoogh har länge försökt få politikerna i riksdag och regering att inse hur landstingen ser på etableringarna.

– En etablering innebär en livslång rättighet för sjukgymnasten att skicka räkningen för den vård som utförs till landstinget. Det innebär att landstingen förlorar en möjlighet att använda rehabilitering, som oftast är en lågt prioriterad

”Det känns som laglöst land. Jag hade aldrig tecknat ett vårdavtal om jag hade vetat att jag riskerade att bli av med min etablering”

Lotta Ring,
privatpraktiserande sjukgymnast

verksamhet, som buffert i sin sjukvårdsbudget. Pengarna till privata rehabiliteringsinsatser är ju i princip omöjliga att röra, påpekar han.

Sven-Erik Skoogh hävdar att landstingen, som ett sätt att öka den ekonomiska kontrollen och att återta makten över vårdutbudet, helst skrivit vårdavtal med dem som har etableringsrätt, och endast ett fåtal andra, något som han

menar att politikerna inte förstått. På det sättet överför man livslånga åtaganden till tidsbegränsade avtal och kan på så sätt minska antalet etableringar. Hans påstående styrks av det faktum att landstingen dessutom anser att ett vårdavtal, som ju innebär att sjukgymnasten under vårdavtalstiden inte är verksam på sin etablering, leder till att vårdgivaren "diskvalificerar sig" och inte längre är berättigad till ersättning på nationell taxa. Precis det besked som Lotta Ring fick från landstingstjänstemannen i Östergötland. Sven-Erik Skoogh ser det som att landstingen med sin tolkning väljer att obstruera reglerna om ersättningsetablering när de hävdar att återgångsklausulerna inte gäller.

Sven-Erik Skoogh får medhåll i sin tolkning, att landstingens utspel sätter käppar i hjulet, från Tobias Nilsson, politiskt sakkunnig hos socialminister Göran Hägglund.

– Regeringens vilja är tydlig. De som går på nationella taxan ska ha rätt att överlåta sina mottagningar, därför har vi infört ersättningsetableringar, säger han.

Tobias Nilsson tycker att SKL:s tolkning av lagen stämmer dåligt överens med regeringens vilja, men konstaterar att regeringen inte kan gå in och tolka skrivna lagar, det måste göras i en domstolsprocess.

– Vi kan också justera lagen, men det tar tid. Men vi kan förstås prata med

FAKTA

Dessa lagar gäller

LOU Lagen om offentlig upphandling, SFS 1992:1528 och SFS 2007:1091

LOV Lagen om valfrihetssystem, SFS 2008:962

LOS Lagen om ersättning för sjukgymnastik, SFS 1993:1652

Den 1 april 2009 infördes LOU i LOS.

”Regeringens vilja är tydlig. De som går på nationella taxan ska ha rätt att överlåta sina mottagningar”

Tobias Nilsson,
politiskt sakkunnig hos socialministern

landstingen, och samtal pågår kontinuerligt, säger han.

ÄVEN MODERATE riksdagsmannen Finn Bengtsson från Östergötland är kritisk mot SKL:s agerande, som han tycker är en orimlig tolkning av lagens intentioner. Som företrädare för ett alliansparti vill han se att mer av makten hamnar hos patienterna och hos dem som ger vården. Som moderat vill han helst se fri etablering.

– Privata vårdgivare är både bra och effektiva. Bra vårdkvalitet avspeglar sig i mötet mellan patienten och läkaren eller sjukgymnasten. Dessa möten måste därför ordnas på bästa sätt, säger han som själv är professor och överläkare med 30 års erfarenhet från landstingsvärlden.

Han ställer sig mycket tveksam till om landstingen själva kan erbjuda samma effektiva vårdtillgång som nu erbjuds tack vare de privata vårdgivarna.

Finn Bengtsson pratar om rena fientligheter från SKL, Sveriges kommuner

”Det här är en maktfråga. Landstingen vill återta inflytandet över pengarna”

Finn Bengtsson,
riksdagsman (M)

och landsting, som redan i sitt remissvar till regeringen varit mycket kritiskt inställda till regeringens vilja att möjliggöra ersättningsetableringar.

– Det här är en maktfråga. Landstingen vill återta inflytandet över pengarna, hävdar han.

Genom SKL:s tolkning av lagen, att etableringarna blir ogiltiga om sjukgymnasten har arbetat på ett vårdavtal, blir det färre etableringar som kan förvandlas till ersättningsetableringar. Lagen om ersättningsetablering blir helt enkelt tandlös. Finn Bengtsson menar att det pågår ett maktspel mellan regeringen och SKL, där regeringen fick backa när det gäller ersättningsetableringarna så att landstingen nu beslutar i budgivningen kring överlåtelserna. I gengäld fick regeringen igenom att alla landsting måste erbjuda vårdval från och med första januari 2010.

MEN DET FINNS ANDRA etableringsfrågor som är svåra. På Haninge FysioCenter

utanför Stockholm arbetar sammanlagt 17 sjukgymnaster, varav tio har egna etableringar.

Övriga sju vikarierar på etableringar som tillhör kollegor som har gått i pension eller närmar sig pensioneringen.

Lars Eriksson är en av sex delägare till mottagningen. Han berättar hur funderingarna går nu när det blir möjligt att överlåta etableringarna.

– Några av kollegorna här vill sälja sina etableringar, och vi diskuterar mycket om hur det kan komma att påverka verksamheten här.

Han tycker läget är svårbedömt, eftersom ingen vet hur länge det är möjligt att överta en etablering. Ingen vet heller hur det blir när vårdvalet sjösätts i hela landet år 2010.

– Man kanske inte vill chansa och köpa något som blir gratis 2010, säger Lars Eriksson.

Den stora frågan är dock vilket värde en etablering egentligen har. Kostar den några tusen eller några miljoner? Och vem får etableringen?

– De flesta vill nog att en duktig kollega med rätt kompetens tar över etableringen. Man är stolt över sin praktik och ingen vill se sitt livsverk raseras.

FAKTA

Så anser SKL:s jurister att landstingen ska hantera etableringsfrågan:

1. De som får ersättning enligt ett vårdavtal är inte verksamma (enligt LOS) och har ingen rätt till ersättning som de kan säga upp – de omfattas således inte av förfarandet med ersättningsetablering.
2. De kan heller inte annat än efter (ny) upphandling åter bli verksamma med rätt till ersättning enligt LOS.
3. Eftersom Riksdagen konstaterar att hittillsvarande hantering rörande ingående av samverkansavtal befunnits strida mot EG-rätten (EU-fördragets artikel 43 om etableringsfrihet och insyn), så kan ingående av samverkansavtal inte ens före första april 2009 ske utan föregående upphandling.
4. Om ett skadeståndsanspråk ställs mot ett landsting som vägrar uppfylla återgångsklausulen i vårdavtal, ska landstinget hänvisa till att ett sådant förfarande numera inte är förenligt med svensk rätt eftersom ingående av samverkansavtal ska föregås av upphandling.

DET BÄSTA ALTERNATIVET för Haninge FysioCenter vore om vikarierna kunde köpa etableringarna och bli kvar på kliniken.

Det sämsta vore om etableringarna köps av sjukgymnaster utifrån som sedan jobbar på andra kliniker. Då skingras arbetsgruppen, köerna växer hos de övriga sjukgymnasterna på mottagningen och vissa av patienterna får inte längre tillgång till den kompetens de behöver.

Att de som bjuder högst får köpa är en konstig princip, enligt Lars Eriksson, som liknar det vid en lumpparhistoria.

– I lumpen spelade det ingen roll om man var lämpad att föra befäl, det var den som var längst som valdes, skrockar han lite trött.

Han tror också att det kan vara svårt att få banklån till ett etableringsköp.

– Det kanske blir så att de stora vårdbolagen lånar ut pengar till sina anställda mot att de arbetar kvar i företaget en viss tid, ingen vet, konstaterar han.

Ja, läget är svårbedömt. Det visar sig inte förrän under våren hur det blir. De nya reglerna för ersättningsetablering trädde i kraft den 1 april.

Ingen vet hur lång handläggningstid landstingen kommer att använda till eta-

”Man kanske inte vill chansa och köpa något som blir gratis 2010”

Lars Eriksson,
privatpraktiserande sjukgymnast

bleringsärendena, men det är sagt att etableringarna ska ligga ute till försäljning under åtta veckor och sedan handläggas ”skynsamt”.

DET UPPKOMNA LÄGET gör att LSR nu gör gemensam sak med Läkarförbundet när det gäller vårdavtalens klausuler om återgång till lagetableringar. Just nu undersöker man rättsläget.

– Vi anser naturligtvis att återgångsklausulerna i vårdavtalen ska gälla. Men skarpt läge blir det först efter första april, då visar det sig hur många fall det gäller. Innan vi har några faktiska fall att driva juridiskt kan vi inte göra något, säger Jörgen Lundqvist som är ombudsman för egenföretagarna inom LSR.

Finn Bengtsson tycker inte att sjukgymnaster ska ge sig, utan konfrontera sina landstingspolitiker med, som han säger, ”den orimliga tolkningen av regeringens intentioner”.

HILDA ZOLLITSCH GRILL

Fri etablering i Stockholm 2010?

Om Vårdval Rehabilitering införs 2010 kan de sjukgymnaster i Stockholms län som uppfyller kraven ansöka om en auktorisation, och om de får den etablera sig fritt, säger Marie Granberg, ordförande i privatpraktikerföreningen i Stockholm.

Men om modellen införs stängs dörren för ersättningsetablering i oktober.

– Den som vill sälja en etablering bör göra det snarast! betonar hon.

MARIE GRANBERG är ordförande i Föreningen privatpraktiserande sjukgymnaster i Stockholm (FPSS) och företräder de cirka 800 privatpraktiker som verkar inom Stockholms läns landsting (SLL). Vid sidan av det ideella engagemanget driver Marie Granberg en egen privat praktik i Hässelby. Hon är en av de lyckligt lottade sjukgymnaster som hann skaffa sig en så kallad lagetablering under 1994, innan den dåvarande socialdemokratiska regeringen införde ett etableringsstopp. Hennes styrelsekollega i FPSS, ledamoten Karin Josefsson, är ett exempel på motsatsen. Hon blev sjukgymnast 1994 men hann inte etablera sig, då kravet för att få starta eget, förutom en sjukgymnastlegitimation, var att man hade jobbat två år som sjukgymnast.

– Jag är nu 39 år och har aldrig fått en chans att skaffa mig en egen etablering, säger Karin Josefsson frustrerat.

I tolv år har hon ändå jobbat som privatpraktiker, genom att vikariera på andras etableringar eller genom vårdavtal med så kallade väggetableringar. Efter att ha blivit av med ett vårdavtal är hon åter vikarie på den privata sjukgymnastmottagning på Östermalm i Stockholm där hon varit delägare i tio år. Vid sidan av det har hon precis som Marie Granberg avverkat många ideella timmar i olika möten med landstingets tjänstemän och politiker.

– Det har handlat om de tre stora ödesfrågorna för Stockholms privatpraktikerkår: införandet av vårdvalet, möjligheten till ersättningsetablering samt de kommande kraven för auktorisation, berättar Karin Josefsson.

I BÖRJAN AV MARS bjöd FPSS in till ett kombinerat informations- och årsmöte i Grilliska huset, dit representanter från SLL hade bjudits in för att förklara mer om dessa tre större förändringar.

– Vi hade fått in 150 anmälningar men i själva verket blev det uppåt det dubbla som kom! Stolarna räckte inte till och folk stod och trängdes längs väggarna och uppe på läktarna, berättar Marie Granberg.

En del deltagare har efteråt talat om en "Kafkalik och absurd stämning". Riktigt så långt går inte Marie Granberg och Karin Josefsson, även om de blev över-

”Det är livsviktigt för den som har en etablering att vara medveten om vad som håller på att hända”

FAKTA

Vårdval Rehabilitering

I april presenterades utredningen om Vårdval Rehabilitering för SLL:s beslutsfattare. Den omfattar privat sjukgymnastik och rehabilitering via primärvård och specialiserade stroke-team. Tidigast i juni tar Hälso- och sjukvårdsnämnden ställning till om modellen ska införas från och med den 1 januari 2010. Om den införs stängs dörren för ersättningsetablering någon gång i oktober 2009, då handläggningstiden vid överlåtelse av etableringar är cirka åtta veckor lång.

raskade av mängden kollegor som vällde in i salen.

– Jag är glad att det kom så många, det är livsviktigt för den som har en etablering att vara medveten om vad som håller på att hända och se om sitt hus, säger Marie Granberg.

De inbjudna talarna Bengt Haglund, chefen för rehabiliteringsfrågor inom Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Said Mousavi, jurist och projektledare för ersättningsetableringsfrågan inom SLL och rådgivare till SKL, Ann-Marie Norén, utredare av Vårdval Rehabilitering samt Carita Holmlund Stavrou, handläggare för rehabiliteringen inom södra delarna av Stockholms län, fick finna sig i att frågorna haglade och oron steg, ju mer åhörarna fick höra.

– Vi som dagligen stöter och blöter dessa frågor har ju levt med det här länge, men många medlemmar blev nog tagna på sängen av de stora förändringar som är på gång, säger Marie Granberg.

– Upprorstämningen hölls i schack genom att åhörarna fick lämna in lappar med sina frågor som besvarades i turordning. Frågorna speglade den frustration många känner inför en osäker framtid med alltför många frågetecken, säger Karin Josefsson

INGEN AV DE BÅDA tycker att landstinget ska ses som boven i dramat.

– SLL har verkligen försökt att sätta sig in i frågorna och de för en regelbunden och respektfull dialog med privatpraktikerföreningen om vår verklighet, säger Marie Granberg och tillägger:

– Men jag upplever också att besluten man fattar inte går hand i hand, till exempel att man utreder vårdvalet utan att beakta ersättningsetableringsfrågan. Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning har kompetensen på vårdområdet, men när det gäller ersättningsetablering är det jurister som håller i frågan och deras mål

Fullt med ödesfrågor på programmet. I mars bjöd privatpraktikerföreningen i Stockholm in till ett möte, där SLL:s representanter fick berätta om de tre stora ödesfrågorna: vårdvalet, ersättningsetablering samt krav för auktorisation. Karin Josefsson och Marie Granberg, ledamot respektive ordförande i FPSS, vill betona att om Vårdval Rehabilitering införs från 2010, är det bråttom för den som vill sälja sin etablering.

är bara att tolka lagen så oklanderligt som möjligt.

När SLL:s jurist hade hållit sin föredragning under mötet i Grilliska huset, blev det tydligt för åhörarna att ersättningsetablering är en ren civilrättslig köp- och säljprocess utan en enda hälso- och sjukvårdsvision. Marie Granberg och Karin Josefsson tycker att det är synd att frågan kommit att handla mer om köpkraft än om kvalitet/kompetens.

– De som kommer att få överta en etablering är de som betalar mest vid en slutten budgivning. Inget handlar längre om krav på kompetens eller vad man kan erbjuda patienterna, säger Marie Granberg. Hon vill också betona att den som vill sälja en etablering måste göra det snarast, eftersom handläggningstiden är åtta veckor lång.

– Om SLL:s nya vårdvalsmodell Vårdval Rehabilitering går igenom stängs dörren för ersättningsetablering någon gång i oktober.

Karin Josefsson tipsar om att SLL:s arvodessektion samlat viktig information om ersättningsetablering på en hemsida med svar på de vanligaste frågorna. (Se lästipsen!)

NÄR DET GÄLLER nästa stora fråga vårdvalet, ser de båda positivt på framtiden.

– Den vårdvalsmodell som håller på att utvecklas i Stockholm kan mycket väl

bli en förebild, och inte så negativ för sjukgymnaster som det verkat i exempelvis Halland och Skåne, säger Karin Josefsson.

”Att landstinget vill svälta ut oss privatpraktiker är inte vår bild.”

I SLL:s Vårdval Rehabilitering blir inte sjukgymnastik och rehabilitering upphandlad av läkare eller sjuksköterskor på värdenheterna utan ligger som en egen budgetpost.

– Om Vårdval Rehabilitering går igenom kommer i princip alla sjukgymnaster att kunna ansöka om en auktorisation och när de fått den etablera sig fritt, säger Marie Granberg.

Vilka krav som kommer att ställas på en sjukgymnast för att bli auktoriserad är ännu inte offentligt. Genom denna reform finns dock risken att den som tar över en etablering under 2009 köper något som blir gratis efter årsskiftet. I samma skopa kommer alltså både glädjeämnen och hot.

Många privatpraktiker är luttrade eftersom de har upplevt och överlevt många hot mot etableringssystemet. Lite som sagan om Peter och vargen, där medborgarna i staden förlorade sin vak-

samhet för att hoten aldrig slog in.

– För den privatpraktiker som önskar att allt ska förbli som förr, kan det vara så att vargen faktiskt kommer. Det är viktigt att vakna och förstå att det är allvar nu, säger Marie Granberg.

Även om konsekvenserna just nu är svåra att överblicka är både hon och Karin Josefsson säkra på att SLL vill ha med privatpraktiserande sjukgymnaster i sitt framtida hälso- och sjukvårdsutbud.

– Att landstinget vill svälta ut oss privatpraktiker är inte vår bild. Tvärtom är beslutsfattarna inom SLL väl medvetna om det jobb vi gör och den kvalitet vi bidrar med, avslutar Marie Granberg.

LOIS STEEN VIVANCO

TIPS!

Mer om ersättningsetablering inom SLL:
<https://arvportal.sll.se/arv-portalen/pages/nyheter.jsf>

Allmänt om ersättningsetablering på LSR:s hemsida:
<http://www.sjukgymnastforbundet.se/Sidor/ersattningsetablering.aspx>

Vill du ha FPSS-mail?

Du som är privatpraktiker i Stockholm kan anmäla dig till FPSS mailinglista där aktuell information går ut regelbundet. Skicka e-post till:
anna_stenman@comhem.se